

Péče o dítě a změna poměrů

Rozhoduje-li soud o návrhu na svěřeni dítěte do střídavé péče rodičů za situace, kdy bylo již dříve rozhodováno o úpravě výchovných poměrů dítěte nebo kdy již byla dříve schválena dohoda rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností, je podstatné, zda došlo k dostatečné změně okolností, zda je v souvislosti s touto změnou nutno ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů a zda se posouzením možné nutnosti přehodnotit stávající poměry v důsledku změny okolností soudy zabývaly. Nezmění-li soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, poruší ústavně zaručená práva účastníků řízení, zejména právo rodičů na péči o děti a jejich výchovu a jemu odpovídající právo dětí na rodičovskou výchovu a péči podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 2002/22 ze dne 20.9.2022)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatelky L. K., zastoupené JUDr. P.P., advokátkou, sídlem H., proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. dubna 2022 č. j. 14 Co 370/2021-344, za účasti Krajského soudu v Ostravě, jako účastníka řízení, a R. B., zastoupeného JUDr. S.T.K., advokátkou, sídlem H., a nezletilého A. B., zastoupeného opatrovníkem Magistrátem statutárního města Karviná, sídlem Fryštátská 72/1, Karviná, jako vedlejších účastníků řízení, tak, že rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. dubna 2022 č. j. 14 Co 370/2021-344 byla porušena stěžovatelčina ústavně zaručená práva na péči o děti a jejich výchovu a na soudní ochranu zaručená v čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. dubna 2022 č. j. 14 Co 370/2021-344 se zrušuje.

Z odůvodnění:

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí pro rozpor s čl. 1 Ústavy, čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), čl. 6 odst. 1 a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 odst. 1 a čl. 5 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

2. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného soudního spisu vedeného Okresním soudem v Karviné (dále jen "okresní soud") pod sp. zn. 0 P 366/2018 se podává, že okresní soud rozsudkem ze dne 10. 8. 2021 č. j. 0 P 366/2018-296 zamítl návrh stěžovatelky (matky) na svěřeni nezletilého vedlejšího účastníka (dále jen "nezletilý") do střídavé péče rodičů (I. výrok). Dále změnil rozsudek okresního soudu ze dne 12. 3. 2019 č. j. 0 P 366/2018-174 v části týkající se výživného tak, že stěžovatelka je povinna počínaje dnem 1. 9. 2021 platit na výživu nezletilého částku 2 500 Kč měsíčně vždy každého prvního dne v měsíci k rukám prvního vedlejšího účastníka (otce; dále jen "vedlejší účastník"), přičemž částky, které se stanou splatnými do doručení tohoto rozsudku, je stěžovatelka povinna uhradit k rukám vedlejšího účastníka do tří dnů od doručení rozsudku (II. výrok). Rozsudek okresního soudu ze

dne 12. 3. 2019 pak v části týkající se styku změnil tak, že stěžovatelka je oprávněna stýkat se s nezletilým vždy v každém lichém kalendářním týdnu v pondělí od 15:00 hodin do 18:00 hodin a od pátku 15:00 hodin do neděle 18:00 hodin a v každém sudém kalendářním týdnu od středy 15:00 hodin do čtvrtka 18:00 hodin; rovněž byl upraven styk o prázdninách a svátcích a rodičům byly uloženy povinnosti vážící se k předávání nezletilého (III. výrok). O nákladech řízení bylo rozhodnuto tak, že žádný z účastníků nemá právo na jejich náhradu (IV. výrok).

3. Okresní soud k úpravě péče (výhradně proti ní směřuje stížnostní argumentace - pozn. Ústavního soudu) shrnul, že dohodli-li se rodiče již dříve na tom, který z nich bude pečovat o nezletilého, a byla-li taková dohoda schválena rozhodnutím soudu, potom skutečnosti odůvodňující změnu takového rozhodnutí musejí dosáhnout intenzity změny poměrů ve všech jejích aspektech. V roce 2019 se rodiče dohodli na tom, že z důvodu zhoršení stěžovatelčina psychického stavu bude nezletilý nově v péči vedlejšího účastníka, soud tuto dohodu schválil a od té doby nenastala žádná podstatná změna poměrů. Navíc by dle okresního soudu muselo jít o změnu poměrů na straně dosud pečujícího rodiče, tedy vedlejšího účastníka, nikoliv o změnu spočívající v tom, že si druhý z rodičů, tedy stěžovatelka, v mezidobí uspořádala podmínky pro výkon osobní péče.

4. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Ostravě (dále jen "krajský soud") rozsudek okresního soudu ze dne 10. 8. 2021 napadeným rozsudkem potvrdil (I. výrok) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (II. výrok).

5. Krajský soud se ztotožnil se závěrem okresního soudu, že v daném případě nebyla shledána žádná zásadní změna poměrů, která by umožňovala změnu péče o nezletilého. Soud rekapituloval, že nezletilý se ve výlučné péči stěžovatelky již v minulosti nacházel, a to do listopadu 2018, kdy ho ve věku necelého jednoho roku převzal do péče vedlejší účastník. K tomu došlo dohodou rodičů, která byla schválena rozsudkem okresního soudu ze dne 12. 3. 2019 č. j. 0 P 366/2018-174. Tímto rozhodnutím byl nezletilý odňat z péče stěžovatelky a svěřen do výlučné péče vedlejšího účastníka a styk stěžovatelky s nezletilým byl upraven v každém týdnu v pondělí a ve středu vždy od 15:00 hodin do 18:00, v lichém týdnu pak od soboty 9:00 hodin do neděle 18:00 hodin. V dané době byly výchovné schopnosti stěžovatelky značně sníženy z důvodu jejího psychického stavu, a změna poměrů odůvodňující změnu péče tak byla jednoznačně prokázána. Jde-li však o nynější řízení, krajský soud ve shodě s okresním soudem uzavřel, že skutečnost, že stěžovatelka si v mezidobí uspořádala své poměry (od dubna 2019 již nebyla hospitalizována v psychiatrické nemocnici, s psychiatrickou ambulancí spolupracuje a její psychický stav je stabilizovaný), takovou závažnou změnu nepředstavuje. S ohledem na útlý věk nezletilého bylo možno stěžít zjistit jeho názor na věc, podle zjištění krajského soudu je však jeho vztah ke stěžovatelce pozitivní a na pravidelný kontakt s ní je zvyklý. Zlepšení stěžovatelčina stavu bylo namísto promítnout do úpravy styku, přičemž okresním soudem zvolený rozsah dle krajského soudu zcela odpovídá právu stěžovatelky podílet se v adekvátní míře na výchově nezletilého a od jejího odvolacího požadavku (kdy stěžovatelka pro případ nevyhovění jejímu návrhu na svěřením nezletilého do střídavé péče navrhla rozšíření styku) se prakticky odlišuje pouze minimálně.

II. Argumentace stěžovatelky

6. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že rozhodnutí krajského soudu není řádně odůvodněno, když víceméně pouze odkazuje na závěry obsažené v rozsudku okresního soudu a neobsahuje žádné relevantní argumenty svědčící o nevhodnosti střídavé péče. Té přitom nic nebrání, neboť stěžovatelka i vedlejší účastník žijí v jedné obci, v ní také nezletilý navštěvuje mateřskou školu a je zde i základní škola, do níž v budoucnu nastoupí. Stěžovatelka nesouhlasí s názorem krajského soudu, že nově stanovený rozsah styku je dostatečný a za absurdní považuje pravidlo, dle kterého dítě nemůže být svěřeno do střídavé péče obou rodičů, kteří jsou rovnocenně schopni o ně pečovat, bylo-li již dříve svěřeno do výlučné péče pouze jednoho z nich. Závěry napadeného rozsudku jsou v

rozporu s judikaturou Ústavního soudu, na kterou stěžovatelka blíže odkazuje. Soud nezohlednil konkrétní okolnosti věci a rezignoval na snahu nalézt takové řešení, které by v co největší možné míře šetřilo práva všech účastníků řízení; naproti tomu upřednostnil pouze práva vedlejšího účastníka coby osoby výlučně pečující o nezletilého.

III. Procesní předpoklady a průběh řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

8. Usnesením ze dne 15. 8. 2022 č. j. IV. ÚS 2002/22-15 Ústavní soud jmenoval opatrovníkem nezletilému Magistrát statutárního města Karviná, neboť ústavní stížností bylo napadeno rozhodnutí, jehož závěry se dotýkají konkrétních zájmů nezletilého, který má v řízení postavení vedlejšího účastníka.

IV. Vyjádření k věci

9. Ústavní soud si pro posouzení, zda v daném případě došlo k tvrzenému porušení stěžovatelčiných ústavně zaručených práv, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, vyžádal vyjádření dalšího účastníka a vedlejších účastníků řízení.

10. Krajský soud pouze zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku.

11. Vedlejší účastník odmítl stěžovatelčiny námitky a připomenul zdrženlivý postoj, který Ústavní soud zastává při přezkumu rodinně právních věcí. Soudy rozhodly správně, uzavřely-li, že nedošlo k žádné natolik zásadní změně poměrů, která by odůvodňovala nové rozhodnutí ve věci. Vzhledem k tomu, že výchovné prostředí nezletilého, kterému jsou teprve 4 roky, bylo opakovaně měněno, je nezbytné, aby převážil zájem na stabilitě jeho výchovného prostředí nad zájmem stěžovatelky na střídavou péči. Ústavní stížnost by měla být odmítnuta.

12. Opatrovník nezletilého sdělil, že i nadále trvá na potvrzení rozsudku okresního soudu ze dne 10. 8. 2021.

13. Obdržená vyjádření Ústavní soud stěžovatelce k replice nezasílal, neboť nevňuje do posuzované věci nové skutečnosti ani právní úvahy, které by jí byly - vzhledem k obsahu jejího podání i obsahu napadeného rozhodnutí - neznámé.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Po přezkoumání napadeného rozhodnutí a poté, co se seznámil též s vyžádaným spisem a výše rekapitulovanými vyjádřeními, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud přistupuje k možnosti přehodnocování závěrů obecných soudů v rodinných věcech zdrženlivě, kdy se jeho přezkumná pravomoc soustředí zpravidla pouze na to, zda napadené rozhodnutí není založeno na libovůli, resp. zda jinak neporušilo právo účastníka řízení na soudní ochranu. Jsou to totiž obecné soudy, které mají ke všem účastníkům řízení nejbližší, provádějí a hodnotí v zásadní míře důkazy, komunikují s účastníky a dalšími osobami relevantními pro řízení, z čehož si vytvářejí racionální úsudek, a vynášejí tak relevantní skutkové závěry z bezprostřední blízkosti jádra řešené věci. Už jen proto je Ústavní soud nemůže nahrazovat ve výkonu pravomoci ve

věcech úpravy péče o nezletilé.

16. Při rozhodování o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do péče, resp. o tom, zda jsou splněny podmínky pro jeho svěřeni do střídavé péče obou rodičů, je povinností rozhodujícího orgánu sledovat a chránit především zájem nezletilého dítěte (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte).

17. Jde-li pak o (ne)svěření dítěte do střídavé péče rodičů za situace, kdy již dříve soudy rozhodly o úpravě výchovných poměrů dítěte či kdy již dříve schválily dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností, je také podstatné, zda došlo k dostatečné změně okolností, zda je v souvislosti s touto změnou nutné ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů (podle § 909 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a § 475 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních) a zda se posouzením možné nutnosti přehodnotit stávající výchovné poměry v důsledku změny okolností soudy dostatečně zabývaly. Nezmění-li totiž soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, může dojít k porušení ústavně zaručených práv účastníků řízení, zejména práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny a práva rodičů na péči o děti a jejich výchovu (jakož i tomu odpovídajícího práva dětí na rodičovskou výchovu a péči) podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

18. Ústavní soud rovněž ustáleně judikuje, že z práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny vyplývá mimo jiné povinnost soudu náležitě zohlednit při svém rozhodování v řízení zjištěné podstatné skutečnosti; neučiní-li tak, může se dopustit porušení uvedeného základního práva dotčeného účastníka řízení.

19. V posuzované věci byla rozsudkem okresního soudu ze dne 12. 3. 2019 schválena dohoda rodičů, dle níž byl nezletilý odňat z péče stěžovatelky, v níž se nacházel na základě soudem dříve schválené dohody rodičů, a byl svěřen do péče vedlejšího účastníka. K uvedené dohodě oba účastníci přistoupili z důvodu zhoršení stěžovatelčina psychického stavu, který byl v dané době kolísavý. Stěžovatelka v důsledku nespokojenosti s medikací a způsobem léčby tehdejší ošetřující lékařky přestala užívat antidepresiva a další předepsané léky, ve dvou případech vyhrožovala sebevraždou, sebepoškozovala se řezáním a nárazově nadužívala alkohol. Toto své jednání odůvodňovala neschopností vyrovnat se s novými známostmi vedlejšího účastníka, k němuž v dané době stále chovala city (blíže viz např. bod 7 rozsudku okresního soudu ze dne 12. 3. 2019, č. l. 174). O tom, že popsané skutečnosti jednoznačně představovaly natolik podstatnou změnu poměrů, že bylo namístě přistoupit ke změně péče podle § 909 občanského zákoníku, neměl pochybnosti ani sám o věci rozhodující okresní soud, ani následně krajský soud při rozhodování o nynějším návrhu na změnu péče, který se k těmto skutečnostem rovněž stručně vyjádřil (viz bod 18 odůvodnění napadeného rozsudku).

20. V nynějším řízení o stěžovatelčině návrhu na svěření nezletilého do střídavé péče rodičů soudy naproti tomu shodně stručně uzavřely, že následné zlepšení stěžovatelčina psychického stavu již změnu poměrů odůvodňující případné nové rozhodnutí o péči představovat nemůže. Tomuto závěru Ústavní soud z hlediska jeho ústavní konformity nemůže přisvědčit.

21. Ze zprávy ošetřujícího lékaře MUDr. P. (č. l. 275), z níž soudy vycházely, se podává, že od 23. 4. 2019 doposud (resp. do data vyhotovení zprávy) již nebylo nutno stěžovatelku hospitalizovat v psychiatrické nemocnici, stěžovatelka ochotně spolupracuje, nebylo zaznamenáno porušování léčebného režimu, incidenty sebepoškozování ani nadužívání psychofarmak. Stěžovatelka projevuje náhled na své potíže, její psychický stav je možno označit za dlouhodobě stabilizovaný a netrpí duševní nemocí, pro kterou by nebyla schopna pečovat o nezletilé dítě. Sama stěžovatelka k tomu v řízení uvedla, že její psychický stav je stabilizovaný, cítí se dobře, za poslední dva roky na sobě hodně zapracovala, užívá předepsanou medikaci, již dva roky abstinuje od alkoholu a

nesebeпоškozuje se (viz bod 12 odůvodnění rozsudku okresního soudu ze dne 10. 8. 2021).

22. Ustanovení § 909 občanského zákoníku a § 475 zákona o zvláštních řízeních soudních stanovují, že změnou v poměrech je nutno rozumět podstatnou změnu v takových skutečnostech, které tvořily skutkový poklad pro předchozí rozhodnutí soudu. Lze přitom shrnout, že výlučným důvodem, pro který byl nezletilý v posuzované věci rozsudkem okresního soudu ze dne 12. 3. 2019 odňat z péče stěžovatelky, bylo zhoršení jejího zdravotního (psychického) stavu. Bylo-li proto posléze v nynějším řízení o novou úpravu péče zjištěno, že stěžovatelčin stav se od té doby podstatně zlepšil a je dlouhodobě stabilizován, tj. že de facto "odpadl" důvod, který stěžovatelce dříve bránil v péči o nezletilého, měly soudy této skutečnosti přiznat náležitou váhu a pečlivě posoudit, zda nemohla s ohledem na popsané okolnosti věci přeci jen představit takovou změnu poměrů na straně stěžovatelky, pro níž by bývalo bylo namíste přehodnotit stávající úpravu péče. Odmítly-li se však soudy, resp. odmítli-li se krajský soud (jehož rozhodnutí je napadeno ústavní stížností) jakkoliv blíže zabývat posouzením této změny, zatížil své rozhodnutí takovou vadou, jež má za následek porušení stěžovatelčina práva na péči o děti a jejich výchovu, jakož i jejího práva na soudní ochranu.

23. Nesprávným je rovněž v této souvislosti názor soudů, že k tomu, aby mohlo být případně přistoupeno ke změně rozhodnutí o péči, by se navíc "muselo jednat o změnu na straně dosud pečujícího rodiče, tedy otce" (bod 14 odůvodnění rozsudku okresního soudu ze dne 10. 8. 2021). Při hodnocení, zda došlo k požadované změně poměrů, je dle Ústavního soudu zcela nerozhodné, kterého ze subjektů (účastníků řízení) se posuzovaná změna týká; může k ní dojít na straně dítěte, kteréhokoliv rodiče či jiné osoby o dítě pečující, případně může taková změna spočívat v nejrůznějších objektivních okolnostech, jež účastníci nejsou schopni ovlivnit. Popsané východisko je sice výslovně uvedeno pouze v odůvodnění rozhodnutí okresního soudu, jehož zrušení stěžovatelka nenavrhuje, neméně však pochybil krajský soud, který tento názor i přes jeho zjevnou nesprávnost nijak nekorigoval a stejně jako s dalšími závěry, k nimž okresní soud dospěl, se ztotožnil.

24. Výše uvedené neznámá, že krajský soud nyní musí v dalším řízení "automaticky" rozhodnout o změně péče. Je na něm, aby posoudil, zda v nynější věci i přes zjištěnou změnu na straně stěžovatelky je v současnosti v nejlepším zájmu nezletilého jeho svěřením do střídavé péče rodičů (kupříkladu z důvodu oprávněného zájmu na stabilitě jeho výchovného prostředí, které je bezesporu také důležitou hodnotou). K takovému závěru však může dospět až při řádném zhodnocení všech pro věc relevantních skutečností, přičemž je nepřijatelné, aby jednu z nich a priori odmítl zahrnout do svých úvah.

25. Je pravdou, že k tomu, že se zlepšil stěžovatelčin zdravotní stav, soudy přihlíděly alespoň při rozhodování o úpravě styku, který rozšířily. To však nemůže samo o sobě zhojit zjištěné pochybení, spočívající v tom, že změna poměrů na straně stěžovatelky měla být v souladu s § 909 občanského zákoníku a § 475 zákona o zvláštních řízeních soudních hodnocena především při samotném rozhodování o péči. Povinnost náležitého posouzení změn, k nimž došlo od posledního rozhodnutí soudu, je navíc o to naléhavější za situace, kdy z odůvodnění přezkoumávaných soudních rozhodnutí nejsou zřejmé žádné zásadní překážky, jež by bránily případnému svěřením nezletilého do střídavé péče rodičů (všichni účastníci řízení mají bydliště v téže obci, nezletilý je již předškolního věku, ke stěžovatelce má pozitivní citovou vazbu a je zvyklý na pravidelný kontakt s ní).

VI. Závěr

26. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným rozsudkem krajského soudu bylo porušeno stěžovatelčino právo na péči o děti a jejich výchovu podle čl. 32 odst. 4 Listiny a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek zrušil. Takto Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat

další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

27. Tímto nálezem Ústavní soud nijak nepředjímá výsledek řízení o úpravě péče o nezletilého. Jak bylo již uvedeno, krajský soud nepochybně může rozhodnout, že svěřením nezletilého do střídavé péče není v současnosti s ohledem na další zjištění ve věci v jeho nejlepším zájmu; je však povinen při svých úvahách přiznat v řízení zjištěným skutečnostem odpovídající důležitost.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)